

tandbederf van geringe omvang moet zijn geweest. Ware het anders, dan zouden de in het uiterlijk waarneembare gevolgen aan de scheermesblik en het feilloze penseel van de kunstenaar niet zijn ontsnapt en in de portretten tot weergave zijn gekomen. Niets van dit alles, zelfs niet bij de vrouwen die in ons tijdperk ten aanzien van de cariës-vatbaarheid als het zwakste geslacht te boek staan.

Aan de sociale factor, dat het bij de geportretteerden om vertegenwoordigers van de welgestelde bevolkingsgroepen zou gaan, kan geen verklaring worden ontleend: eventueel optredend gebitsverval kon met de toenmalige kennis en middelen niet worden gestuit en de afgebeelde bemiddelden dier dagen zouden aan de ontsierende gevolgen van wat later een indiscriminerende volksziekte (in de democratische zin van het woord) zou worden, evenmin hebben kunnen ontkomen. Ook voor hen zou geen baat beschikbaar zijn geweest. De conclusie ligt dus voor de hand: de fysiologische functie van het gebit werd in die tijd niet opgeheven of verstoord door ondermijnende factoren als in de jongste eeuw in versneld tempo tot ontwikkeling, al tot bloei zijn gekomen.

Aldus in de geest heen en weer blikkend van verleden naar heden stemt het de mijmerende tentoonstellingsbezoeker (die het niet kan helpen dat hij nu eenmaal tandarts is) tot voldoening dat de ontwikkeling van de tandheelkunst toch maar aardig in de pas is weten te komen met de bedreigingen waaraan het menselijk gebit thans in toenemende mate blootstaat. Hij denkt daarbij aan de vorderingen inzake de mogelijkheden tot gebitsbehoud, als symbool daarvan aan de zojuist ingestelde leerstoel voor de parodontologie. En wanneer deze tesamen niet of niet langer in het geweer worden gebracht, zijn er de verworvenheden op het gebied der tandvervanging. Ook hier is de betreffende publikatiestroom sinds lang buiten haar oevers getreden en staat continu van dijk tot dijk. De biomechaniek is op papier tot in de perfectie ontwikkeld; de kunststandenfabrieken voorzien in de behoefte aan natuurgetrouwe nabootsing der gebitselementen in een verscheidenheid van vormen en tinten; de reclame werkt met suggestieve voorbeelden van karakteristieke en harmonische camouflage van algehele tandeloosheid. Biogeen worden die geheten.

En toch, zo het Hals gegeven zou zijn geweest in onze aera een kijkje te nemen dan zou hij, alles ten spijt, op staande voet een gelaatstype hebben waargenomen dat in zijn tijd tevergeefs zou worden gezocht en waarvoor hij geen verklaring zou hebben geweten: het prothesegezicht in zijn diverse verschijningsvormen... B.

INGEZONDEN

ENQUÊTE OVER METHODEN EN MATERIALEN (III)

Bijzonder verheugend waren de vele instemmende telefonische en schriftelijke reacties van collegae naar aanleiding van mijn ingezonden stuk: Enquête over methoden en materialen, T. v. T. 1962, 69:253-254.

Hieruit is voor mij duidelijk komen vast te staan, dat zeer velen het inderdaad als een gemis voelen, dat een zó voor de hand liggend communicatiemiddel als het T. v. T. zo weinig praktische informatie biedt. Welke informatie het T. v. T. dan voor het belang-

rijkste deel zou moeten putten uit de onderzoeken van aan onze instituten verbonden staven en verder uit individuele bijdragen van collegae.

In aansluiting hierop zou ik gaarne nog ingaan op de reactie van de collegae DERKSEN en KORENHOF, T. v. T. 1962, 69:430-431.

Indien „men zich alleen maar gevleid kan voelen”, wanneer ondergetekende de tandheelkundige instituten toonaangevend noemt, dan blijkt hieruit dat „men” de bedoeling van een wetenschappelijk universitair opleidings- en onderzoekcentrum niet juist interpreteert.

Immers het is de wezenlijke taak van een dergelijke instelling met haar unieke mogelijkheden, toonaangevend te zijn maar dan is het tevens aan haar te zorgen, dat de „toon” gehoord kan worden. En dan niet alleen door de studenten (alles volgens voorschrift!), maar ook door de gevestigde tandartsen.

Ik wil nogmaals benadrukken dat het hier gaat om praktische voorlichting.

De blijkbaar noodzaak van een enquête als verzorgd door bovengenoemden bewijst enerzijds, dat deze berust op onbekendheid met de werkwijze van de gemiddelde practicus en zal, anderzijds, aantonen (en nu durf ik gerust op de resultaten van deze enquête vooruit te lopen) dat er methoden en materialen gebruikt worden, die duidelijk ten achter zijn op de huidige stand van wetenschap en techniek, wederom op grond van het reeds eerder genoemde gebrek aan daarop gerichte mededelingen.

Uiteraard voldoen de betreffende activiteiten, al of niet georganiseerd door de instituten, in een zekere behoefte.

Het zal echter zonder meer duidelijk zijn, dat het bezoeken van een klinische avond in Groningen na een vermoedende dagtaak op bezwaren stuit, indien men daarvoor een retourafstand van b.v. 200 km heeft af te leggen.

Het komt er derhalve op neer, dat slechts een gering aantal belangstellenden over de mogelijkheid beschikt zich regelmatig aan de bron te laven.

Met betrekking tot een universiteitsdag liggen deze situaties gunstiger wanneer men daarbij uiteraard gelimiteerde deelneming aan de demonstraties over het hoofd wil zien.

Het gaat niet aan deze bezwaren weg te wuiven, indien men de mogelijkheid bezit van het op een klinische avond of universiteitsdag gedemonstreerde een verslag (zodanig geïllustreerd) in het T. v. T. te doen opnemen. Het is eenvoudig een tekortkoming, dat dit niet gebeurt.

Uiteraard is de aantekening van ir. SCHOENMAKERS volledig te onderschrijven. Het was dan ook geenszins mijn bedoeling enigerlei kritiek te uiten in deze. Indien ik sprak over het testen van materialen, dan was dit slechts bedoeld in zijn „simpelste” vorm. Het gaat erom aan de hand van klinische ervaringen uit te maken welk materiaal op dit moment optimale resultaten geeft in combinatie met een binnen ieders bereik vallende hanteerbaarheid.

Besluitend wil ik opmerken, dat de collegae, die van hun instemming blijk gaven, evenals ik volkomen op de hoogte waren van de door de heren A. A. D. DERKSEN en C. A. W. KORENHOF zo duidelijk gerubriceerde werkwijzen en voorkeursmaterialen. Niettemin zij het nodig aan mijn reactie adhesie te betuigen!

E. L. STEENS,
Waalwijk.